

Företagandets villkor och sysselsättningen

Av Dr. Magnus Henrekson*

Sedan ungefär ett kvartssekel har den ekonomiska tillväxten varit långsam i Sverige jämfört med de flesta andra industriländer. Detta har fått till följd att Sverige halkat efter i välfärdsligan. Mätt såsom BNP per capita är Sverige nu nere på 16:e plats bland OECD-länderna. Även om tillväxten länge varit låg kunde vi länge glädja oss åt framgångar på ett annat centralt område, nämligen kampen mot arbetslösheten. Fram till början av 1990-talet hade Sverige en mycket låg arbetslöshet och många menade att detta faktum visade att "den svenska modellen" var en framgångsrik väg för att undvika den massarbetslöshet som drabbat resten av Västeuropa efter de två oljekriserna på 1970-talet.

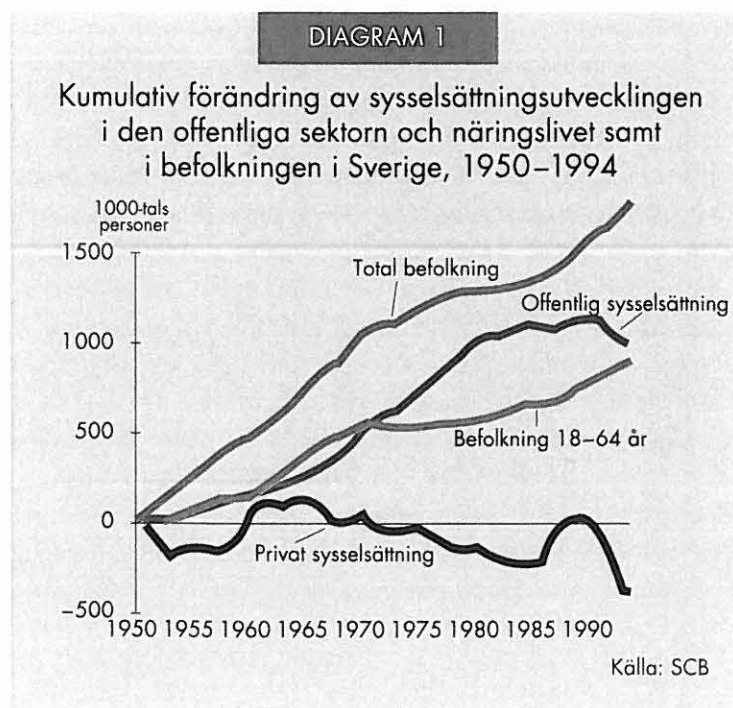
På några få år har Sveriges situation drastiskt förändrats. Utöver en låg tillväxt uppvisar vi nu också arbetslöshet på en typisk europeisk nivå. Konjunkturuppgången från slutet av 1993 påverkade nästan inte alls arbetslöshetssiffrorna. Sverige föreföll att få samma *jobless growth* som karakteriserade EG-länderna under de goda tillväxtåren under andra halvan av 1980-talet. Det är naturligtvis utomordentligt angeläget för Sverige att sänka den redovisade arbets-

* Docent i nationalekonomi, verksam vid Industrins Utredningsinstitut (IU).

lösheten, men egentligen är det inte arbetslösheten man bör fokusera på utan på dess spegelbild sysselsättningen. Politiskt finns det ofta goda möjligheter att sänka arbetslösheten genom att med olika åtgärder se till att människor hamnar utanför arbetskraften. Tidigare har det varit vanligt med förtidspensioneringar, nu sker en förskjutning mot en kraftig utbyggnad av utbildningssystemet, bl a genom att på några få år expandera vuxenutbildningen med 100 000 platser.

Den enda långsiktigt hållbara strategin för att komma ur massarbetslösheten är dock att få till stånd en massiv sysselsättningsökning. De nya jobben måste dessutom komma i det privata näringslivet. Som framgår av *diagram 1* (nedan) har alla nya jobb netto under efterkrigstiden skapats i den offentliga sektorn, vilket innebär att en återgång till full sysselsättning måste bygga på en politik som vi saknar erfarenhet av i modern tid.

Situationen är dock inte hopplös. Det finns nämligen exempel på länder som under de senaste decennierna haft en mycket kraftfull sysselsättningstillväxt i privat sektor. Det tydligaste exemplet är



USA där ca 40 miljoner jobb tillkommit i det privata näringslivet sedan den första oljekrisen och där antalet jobb i den privata tjänstesektorn nästan fördubblats sedan början av 1970-talet. I våras offentliggjordes dessutom en rapport från presidentens *Council of Economic Advisors* som visade att av de ca 8 miljoner nya jobb netto som tillkommit i USA sedan Bill Clintons makttillträde, hade drygt två tredjedelar en lönenivå över medianlönen. Denna undersökning har i hög grad tagit udden av den ofta framförda kritiken att det amerikanska sysselsättningsundret till den helt övervägande delen utgörs av att det tillkommit vad som i den svenska debatten ibland föraktfullt kallas för hamburgervändarjobb, dvs lågbetalda jobb i den privata tjänstesektorn.

Vad är det då som gör att det amerikanska näringslivet har kunnat generera så många nya jobb, medan vi i Sverige har så svårt att få igång något motsvarande? Tillsammans med professor Steven J. Davis vid University of Chicago bedriver jag forskning för att söka besvara denna fråga¹⁾.

I vår forskning testar vi hypotesen att skattepolitiken och andra viktiga delar av den svenska modellen bromsat tillväxten och minskat den ekonomiska effektiviteten genom snedvridande effekter på strukturen för produktion, företagsstorlek, företagsålder och sysselsättning. Är det kanske så att de spelregler som företagen varit underkastade just gynnat sådana verksamheter som inte längre har en stor sysselsättningspotential? Hur bör de framtida spelreglerna för företagandet vara utformade, för att det skall finnas rimliga möjligheter att Sverige kan återgå till full sysselsättning och tillfredsställande ekonomisk tillväxt? Syftet med mitt föredrag är att med utgångspunkt i min och Steven Davis forskning diskutera frågor som dessa.

Spelregler för företagande

På senare år har det kommit en lång rad forskningsrapporter som visar att de nya jobben (netto) i de ledande industriländerna till övervägande del härrör från små och nystartade företag. Tendensen

1) Den som vill fördjupa sig ytterligare hänvisas till Davis och Henrekson (1996) och Henrekson (1996).

till en ökad dominans för storföretag i sysselsättningshänseende bröts i de stora industriländerna under 1970-talet.

På grund av ett antal statistikproblem är internationella jämförelser vanskliga. De studier som finns tyder dock på att Sverige vid jämförelser med andra OECD-länder har en dominerande roll för storföretagen, den högsta offentliga sysselsättningsandelen och en låg andel egenföretagare. Ägandet i det privata näringslivet har också varit mycket koncentrerat. Det finns heller inte lika tydliga tecken på att storföretagens dominans bröts i Sverige så som den gjorde i andra industriländer under 1970-talet eller början av 1980-talet. Om den brutits i Sverige inleddes denna process avsevärt senare än i de stora industriländerna.

I de fall det har funnits sysselsättningstillväxt i svenskt näringsliv förefaller den fram till och med mitten av 1980-talet främst ha kommit inom stora, existerande företag, snarare än genom tillkomst av nya företag. Därefter finns vissa tecken på ett trendbrott, även om större delen av den registrerade sysselsättningsökningen i mindre anläggningar under andra halvan av 1980-talet sannolikt dels avser existerande företag, dels anläggningar inom större koncerner. Det finns också flera studier som pekar på en bristande vilja till tillväxt hos de små företagen.

Varför har då Sverige blivit så storföretagsdominerat och varför har de småföretag som ändå finns ofta så svag tillväxt? Svaret på dessa fundamentala frågor måste rimligen sökas i de spelregler och institutioner som möter/har mött företagaren i Sverige.

SKATTEPOLITIKEN

Mest fundamental i detta avseende är sannolikt skattepolitiken. Fram till 1991 missgynnades nya, små och mindre realkapitalintensiva företag, medan såväl stora företag som institutionellt ägande gynnades. Under lång tid var det en extrem skillnad i beskattning beroende på typ av ägare och finansieringssätt: (i) skulder var den mest gynnade finansieringsformen och nyemission den minst gynnade; (ii) hushåll hade betydligt högre skatter än andra (se vidare *tabell 1*, sid 58).

Omkring 1980 var dessa tendenser som mest extrema, delvis till följd av den då relativt höga inflationen. År 1980 innebar en 10-

Tabell 1: Effektiva marginalskatter för olika kombinationer av ägare och finansiering, 1960, 1980, 1991, 1994 och 1995 (10 procent real avkastning före skatt).

	Skuldfinansiering	Nyemission	Återinvesterade vinster
1960			
Hushåll	27,2	92,7	48,2
Skattebefriade institutioner	-32,2	31,4	31,2
Försäkringsbolag	-21,7	41,6	34,0
1980			
Hushåll	58,2	136,6	51,9
Skattebefriade institutioner	-83,4	-11,6	11,2
Försäkringsbolag	-54,9	38,4	28,7
1991			
Hushåll	31,3	62,0	54,6
Skattebefriade institutioner	-10,0	7,3	20,4
Försäkringsbolag	14,0	33,5	32,0
1994			
Hushåll	32,0/27,0 ¹⁾	28,3/18,3 ¹⁾	36,5/26,5 ¹⁾
Skattebefriade institutioner	-14,9	21,8	21,8
Försäkringsbolag	0,7	32,3	33,8
1995			
Hushåll	32,0/27,0 ¹⁾	67,7/57,7 ¹⁾	48,0/38,0 ¹⁾
Skattebefriade institutioner	-3,5	25,7	25,7
Försäkringsbolag	21,0	53,3	50,4

¹⁾ Exklusive förmögenhetsskatt. Förmögenhetsskatten på onoterade aktier avskaffades 1993.

Not: Den effektiva marginalskatten är beräknad under antagandet om en real avkastning före skatt på 10 procent. En negativ siffra betyder att den reala avkastningen efter skatt är högre än före skatt. Den faktiska inflationen vid olika tidpunkter spelar roll för utfallet. Se vidare Davis och Henrekson (1996).

Källa: Jan Södersten.

procentig real avkastning före skatt i ett skuldebrev att den skattebefriade institutionen fick 18,3 procent i real avkastning efter skatt. För hushållet som investerade i en nyemitterad aktie med en lika hög real avkastning före skatt blev den reala behållningen negativ efter skatt, -3,7 procent.

Beräkningarna för hushåll baseras på ett genomsnittligt hushåll, men ett hushåll som var ägare till ett framgångsrikt företag hade i regel en än högre effektiv beskattning på grund av den kombinerade effekten av förmögenhets- och inkomstskatter (fram till 1993).

Det svenska skattesystemets premiering av institutionellt ägande och missgynnande av direkt hushållsägande av företag stämmer väl med den kraftfulla trenden mot ökat institutionellt ägande och ökad skuldfinansiering som vi sett under efterkrigstiden. Den förmånliga skattebehandlingen av skulder jämfört med eget kapital och av institutionellt jämfört med individuellt ägande, gynnar systematiskt större, börsnoterade och mer väletablerade företag.

OECD-studier visar också att Sverige var extremt i dessa avseenden, dessutom var skattesubventionen av investeringar i egna hem allra störst i Sverige. Givet den generösa behandlingen av egenhemsinvesteringar och den i praktiken konfiskatoriska beskattningen av avkastningen på direkt företagsägande hos hushållen, är det förvånande att hushållen överhuvudtaget gjorde några direkta företagsinvesteringar. Vidare har individbeskattningen missgynnat aktiviteter som är nära substitut till hemarbete, minskat avkastningen på investeringar i humankapital och gynnat pensionssparande vilket kanaliserat sparat till institutioner och minskat tillgången till riskkapital för potentiella ny- och småföretag. Allt detta hämmar nyföretagandet och minskar expansionsmöjligheterna för de mindre företagen.

Skattereformen 1991 innebar en betydande minskning av de snedvridningar som skattesystemet åstadkom. Borttagandet av dubbelbeskattningen 1994 och förmögenhetsskatten på arbetande kapital innebar en nästan fullkomligt neutral beskattning med avseende på ägare och finansieringsform. Återinförandet av dubbelbeskattningen 1995 kom att återigen gynna lånefinansiering framför egenkapitalfinansiering. Dessutom kom det i praktiken att innebära att utländskt ägande gynnades framför inhemskt ägande.

ANDRA VIKTIGA SPELREGLER FÖR FÖRETAGANDET

Ett flertal andra regler och institutioner i det svenska samhället har också enligt vår analys missgynnat mindre, nyare och mindre real-kapitalintensiva företag.

KREDITPOLITIKEN

Fram till ca 1985 var den svenska kreditpolitiken genomreglerad. Utlåning till offentlig sektor och bostäder prioriterades. Utlåningsvolymen till andra sektorer var i regel utsatt för kvantitativa regleringar (utlåningstak). Samtidigt var räntan reglerad, vilket ledde till betydande kreditransonering. Sådana regleringar gynnar tillgången på kredit för större, äldre och mer väletablerade företag samt kapitalintensiva företag som har lätt att tillhandahålla säkerheter.

ATP-SYSTEMET

Det obligatoriska statliga pensionssystemet, ATP, kom att bli en mycket stor kreditgivare. I början av 1970-talet kom 35 procent av kreditutbudet från AP-fonden. Även här har krediter till staten, bostäder och exportsektorn regelmässigt prioriterats. Beslutet att bygga upp AP-fonderna innebar en kraftigt ökad institutionalisering av sparandet, vilket med stor sannolikhet gynnade stora väletablerade företag med god kreditvärdighet och möjligheter att arbeta med låg soliditet.

LAGEN OM ANSTÄLLNINGSSKYDD

LAS, ger anställda ett kraftfullt skydd mot ogrundade avskedanden. Den enda grund som finns för avskedande är grov försumlighet och arbetsbrist (då avskedanden sker enligt väl definierade turordningsregler). Denna reglering ökar sannolikt kostnaden för att anställa och avskeda arbetskraft. Det finns också forskningsresultat av annat slag som är förenliga med uppfattningen att ett omfattande anställningsskydd drabbar företag olika beroende på storlek och eventuellt också andra karakteristika. I USA har man funnit att såväl sannolikheten att en anställd slutar ett jobb (frivilligt eller på grund av uppsägning) som sannolikheten att ett jobb försvinner (tex på grund av nedläggning) minskar ju större, äldre och kapitalintensivare företaget är. Med ett sådant mönster avseende jobbse-

parationer och jobbförsvinnanden ligger det nära till hands att tro att de kostnader en reglering som LAS ger upphov till i högre grad drabbar nyare, mindre och mindre kapitalintensiva företag. Därigenom förskjuts också sysselsättningsfördelningen mot branscher med mindre fluktuationer i sysselsättningen på anläggningsnivå och längre genomsnittliga anställningstider.

LÖNEBILDNINGEN

Det svenska löneförhandlingssystemet har lett till små löneskillnader och höga löner för arbetskraft med låg produktivitet. Samtidigt visar många studier att lönen stiger med företagets ålder, kapitalintensitet och storlek i det fall lönesättningen är mer marknadsmässig. Med andra ord har den svenska lönebildningen i många fall höjt arbetskraftskostnaderna för små, nya och arbetsintensiva företag.

HÖG OFFENTLIG TJÄNSTPRODUKTION

Det är otvivelaktigt så att en stor del av de verksamheter som expanderade inom ramen för den offentliga sektorn också svarade mot en genuin efterfrågan på just dessa varor och tjänster, åtminstone vid de ofta mycket låga priser som konsumenterna kunde er-hålla dem för. Däremot är det rimligt att tro att valet att producera exempelvis vård och barnomsorg till den helt övervägande delen i den offentliga sektorn, fått stor betydelse för sysselsättningsutvecklingen i den privata sektorn. Dessa verksamheter är dels arbetsintensiva, dels i många fall väl lämpade för att produceras inom ramen för mindre företag. Ett alternativ till offentlig produktion skulle ha kunnat vara offentlig finansiering och privat produktion.

Belägg för spelreglernas betydelse

Jag har argumenterat för att skattepolitiken och andra viktiga reglerings- och ekonomisk-politiska åtgärder, som varit en del av den svenska välfärdsmodellen, bromsat tillväxten i sysselsättning och produktion genom att snedvrider produktionsinriktning, företagsstorlek, företagsålder och sysselsättning.

Finns det då några systematiska empiriska belägg för att den svenska modellen givit upphov till snedvridningar i sysselsättnings-

strukturen?²⁾ Ett försök att besvara denna fråga utgår från en jämförelse av skillnader i den branschvisa sysselsättningsfördelningen i Sverige och USA. Dessa skillnader relateras sedan till mått på företags- eller anläggningsstorlek, kapitalintensitet, lönenivå och vissa andra branschkaraktistika.

En detaljerad jämförelse med produktionsinriktningen och företagsstorleken i USA visar att Sverige har lägre sysselsättning i:

- Privata tjänster.
- Branscher som i USA har höga och låga löner.
- Branscher präglade av små anläggningar/företag.
- Låglönebranscher inom tillverkningsindustrin.

Sammanfattningsvis har vi i vår studie hittat systematiska och kvantitativt signifikanta skillnader mellan USA och Sverige vad gäller sysselsättningens branschvisa fördelning. Även om det skall betonas att vår studie är i hög grad explorativ, vill vi ändå påstå att de skillnader vi funnit i de flesta fall stämmer väl överens med de snedvridningar vi förväntade oss från vår karakteristik av svenska institutioner och svensk ekonomisk politik i för analysen relevanta avseenden. Särskilt gäller att den svenska branschvisa sysselsättningsfördelningen är förskjuten bort från låglönebranscher och branscher där mindre företag spelar en dominerande roll.

Vi drar således slutsatsen att våra empiriska resultat är förenliga med hypotesen att skattepolitik, kreditpolitik, arbetsrättslagstiftningen, systemet med centraliserade löneförhandlingar och andra viktiga aspekter av den svenska modellen bidrog till att driva fram snedvridningar i den branschvisa sysselsättningsfördelningen i Sverige. Det förefaller också troligt att dessa aspekter av den svenska välfärdsmodellen snedvred sysselsättningsfördelningen inom branscher, även om begränsningar i datamaterialet utesluter ett direkt empiriskt test av denna hypotes.

1990-talets politikomläggning och utvecklingen för små och medelstora företag

Om man accepterar mitt budskap – att den svenska välfärdsmodellen har varit särskilt besvärande för små och medelstora och därige-

2) De resultat som presenteras finns redovisade i detalj i Davis och Henrekson (1996).

nom hämmat sysselsättning och tillväxt – förefaller det som om flera av de förändringar som genomfördes vid 1991 års skattereform tillsammans med de förändringar som följde under åren där- efter, kan komma att bidra till att minska dessa snedvridningar. Detta skulle generera långsiktigt positiva effekter på sysselsättning och tillväxt.

För det första har den kraftiga sänkningen av bolagsskatten från 55 till 30 (senare 28) procent i kombination med en basbreddning mildrat flera av skattesystemets icke-neutrala effekter. För det andra minskade den kraftiga sänkningen av de högsta marginalskatterna för individer incitamenten att ersätta marknadsproduktion med mindre effektiv hemmaproduktion. För det tredje har införandet av en enhetlig 30-procentig avkastningsskatt på kapital kraftigt minskat det tidigare skattemässiga missgynnandet av individuella direktinvesteringar i näringslivet. För det fjärde har kreditmarknaderna avreglerats sedan mitten av 1980-talet. För det femte har övergivandet av centraliserade löneförhandlingar gått hand i hand med en ökad spridning i relativlönerna, vilket över tiden sannolikt kommer att bidra till minskade snedvridningar i sysselsättningsfördelningen såväl mellan som inom branscher. För det sjätte slutade den offentliga sysselsättningen att växa i slutet av 1980-talet och sedan 1992 har den sjunkit och en försiktig öppning för konkurrens från privata alternativ kan skönjas inom vissa branscher. Slutligen bör nämnas att det vid årsskiftet 1993/94 genomfördes vissa liberaliseringar av LAS. Dessa liberaliseringar upphävdes dock vid årsskiftet 1994/95. Samtidigt tyder det mesta på att arbetsrätten återigen kommer att liberaliseras under de närmaste åren.

Trots dessa gynnsamma förändringar finns fortfarande flera ekonomisk-politiska åtgärder som inverkar menligt på den svenska sysselsättningsfördelningen. Beslutet att höja marginalskatterna från 1995 (särskilt inklusive obligatoriska avgifter), återinförandet av dubbelbeskattningen på aktieutdelningar och beslutet att avstå från att avskaffa förmögenhetsskatten ökar återigen snedvridningarna.

Ur *tabell 1* (sid 58) framgår den effektiva skattebelastningen för olika kombinationer av ägare och finansiering under 1994 och 1995. De skatteförändringar som genomfördes 1993–1994, i första hand den slopade dubbelbeskattningen av utdelningar och slopan-

det av förmögenhetsskatten på onoterade aktier, ledde till en kraftig utjämning av beskattningen för olika ägare och olika finansieringsslag jämfört med situationen direkt efter 1991 års skattereform. Särskilt anmärkningsvärt är att beskattningen vid finansiering med eget kapital, oavsett om det sker genom nyemission eller återinvesterade vinstmedel, är i stort sett densamma för hushåll som för övriga ägarkategorier.

Företagsbeskattningen förändrades återigen 1995. Dubbelbeskattningen på aktieutdelningar återinfördes och reavinstskatten höjdes från 12,5 till 30 procent. Detta fick stora effekter på den effektiva marginalskatten för vissa kombinationer av ägare och finansieringsslag. Framförallt innebar det en kraftigt ökad skattebelastning för egenkapitalfinansierade investeringar där kapitalet ägs av hushåll. Andra beräkningar visar dessutom att utländska ägare både absolut och relativt gynnats av 1995 års skatteförändringar.

Mot bakgrund av den analys som genomförts här innebär således de förändringar som genomförts i företagsbeskattningen att små, nya och icke-realkapitalintensiva företag missgynnats av de förändringar som introducerades 1995. Samtidigt skärptes också marginalskatten relativt kraftigt och var 1995 ca 58,3 procent ovanför brytpunkten och 56,5 procent vid en inkomst över 7,5 basbelopp. Även andra förändringar har genomförts på senare tid som riskerar att missgynna mindre och nyare företag. Exempelvis skärptes arbetsrättslagstiftningen på några punkter 1995. Således kan vi konstatera att regelsystemen i dagsläget (oktober 1996) sannolikt är mer gynnsamma för mindre och nyare företag än vad de var innan 1991 års reform. Å andra sidan är de mindre gynnsamma jämfört med de regler som gällde 1994. Med tanke på den från beslutsfattare uttalade målsättningen att man vill ha till stånd en kraftfull sysselsättningsexpansion i den privata sektorn framstår de förändringar som genomfördes 1995 som mindre lyckade.

Inte minst internationella erfarenheter visar att om en kraftfull privat sysselsättningsexpansion skall komma till stånd måste en stor del av de nya jobben skapas inom den privata tjänstesektorn. Det är dock stor risk att det höga aggregerade skattetrycket försvårar tillkomsten av nya jobb inom tjänstesektorn. Det höga skattetrycket blir särskilt besvärande vid produktion av tjänster där praktiskt

taget hela kostnaden består av arbetskostnader och tjänsten i fråga inte är avdragsgill för köparen. I detta fall drabbas produktionen av en dubbel skattekil. Om både köpare och säljare ligger över brytpunkten i inkomstskatteskalen blir den totala skattekillen ca 94 procent (1995), och även om både köpare och säljare ligger under brytpunkten³⁾ blir den så hög som 88 procent. Detta förhållande reser betydande tvivel om att en kraftig expansion av sysselsättningen i privat sektor är förenlig med dagens höga aggregerade skattetryck.

Den empiriska analys som redovisas ovan är en jämförelse mellan Sverige och USA i mitten av 1980-talet. Vid den tidpunkten hade flera viktiga institutionella omläggningar börjat inledas i Sverige, men de hade ännu knappast påverkat den svenska bransch- och sysselsättningsstrukturen i någon större utsträckning. Enligt vår analys bör de förändringar som genomförts under det senaste dryga decenniet otvetydigt gynna mindre, nyare företag och human-, arbets- och kunskapsintensiva företag i förhållande till stora – särskilt realkapitalintensiva – företag. Sedan slutet av 1980-talet finns det också flera tecken på att den tidigare trenden mot större företag och produktionsenheter brutits:

- Davidsson m fl (1994) fann att 70 procent av de nya jobben netto tillkom i mindre företag (<200 anställda) under perioden 1986–89.
- Davidsson m fl (1996) fann att under det branta fallet i den totala sysselsättningen under åren 1990–93, så föll sysselsättningen avsevärt mindre i de små företagen (<200 anställda) än i de stora. Endast 29 procent av sysselsättningsminskningen i det privata näringslivet under dessa år kunde hänföras till de mindre företagen, att jämföras med en småföretagsandel på 50 procent av sysselsättningen år 1990. Under 1994, det första året med en ökning i den aggregerade privata sysselsättningen sedan 1989, så fortsatte de stora företagen (≥200 anställda) att minska antalet anställda; 126 procent av de nya jobben netto tillkom i fristående småföretag under 1994.

3) Vi antar att både köpare och säljare har en månadslön på 15 000 kronor.

- Den nedåtriktade trenden i egenföretagarandelen bröts 1991–1992. Egenföretagarandelen ökade från 7 till 8,5 procent av den totala sysselsättningen mellan 1992 och 1994.
- Det finns tydliga tecken på en minskad ägarkoncentration i den privata sektorn under 1990-talet. En första indikator på detta är att sysselsättningsandelen för små, oberoende företag (< 200, ingår ej i koncerner) ökade från 48 procent 1989 till 54 procent 1994 (Davidsson mfl, 1996). En andra indikator på ett sådant trendbrott är det snabba fallet i ägarandelen för de 50 största ägarna på Stockholms Fondbörs; deras andel av börsvärdet minskade från 70 till 45 procent mellan 1990 och 1995 (Sundqvist, 1990, 1995).

Det finns således flera indikationer på att sysselsättningen i små- och medelstora företag *relativt sett* utvecklats bättre både jämfört med tidigare år och jämfört med de stora företagen. Kausalsambanden är naturligtvis mycket komplicerade och kan knappast klarläggas fullt ut. Låt oss bara konstatera att utvecklingen under senare år är konsistent med vad vi skulle förvänta oss från de senaste årens förändringar i spelreglerna för företagandet i Sverige.

Slutsatser

I detta föredrag har jag med utgångspunkt från min egen forskning analyserat skattepolitikens och andra ekonomisk-politiska spelreglers effekt på de svenska företagens storleksfördelning och produktionsinriktning. Jag har försökt belysa i vilken utsträckning den svenska välfärdsmodellen kan tänkas ha varit särskilt besvärande för små och medelstora företag och missgynnat vissa branscher, och därigenom hämmat privat sysselsättning och ekonomisk tillväxt.

Även om skattesystem och övriga spelregler förändras på ett sätt som inte längre missgynnar små- och nyföretagande i samma utsträckning som tidigare, så tar det tid innan kraftiga sysselsättnings effekter kan förväntas. Inte minst beror detta på att det under flera decennier låga individuella sparandet i Sverige lett till att tillgången på eget kapital för potentiella entreprenörer och för redan etablerade småföretagare är mycket lågt. Vidare är kraven på sysselsättnings-expansion i den privata sektorn utomordentligt stora om vi vill

komma tillbaka till något som liknar full sysselsättning; det svenska sysselsättningsproblemet är i dag nästa lika akut som för ett par år sedan. För att Sverige skall kunna återgå till full sysselsättning behöver det skapas i storleksordningen 500 000 jobb i det privata näringslivet under de närmaste åren. Det finns i dag inte mycket som tyder på att företagsklimatet ännu är tillräckligt gynnsamt för att en sådan utveckling ska te sig realistisk. Så även om det förefaller ha skett ett trendbrott i den *relativa* sysselsättningen i de mindre företagen, så är den *absoluta* sysselsättningsutvecklingen fortfarande dystert. Detta antyder att företagandets villkor i vid mening fortfarande är alltför oförmånliga.

Den viktigaste slutsatsen jag vill dra är att spelregler och ekonomisk politik spelar en viktig roll för nyföretagande, sysselsättningsutveckling och med största sannolikhet också för tillväxt. Den ekonomisk-politiska slutsatsen av detta är dock inte att politikerna därför bör komma med en mängd åtgärder som gynnar exempelvis små- eller nyföretagande eller som specifikt gynnar en viss typ av produktion. Slutsatsen är istället att den entreprenöriella processen är ett så fundamentalt inslag i marknadsekonomin att det mest effektiva sättet att stimulera uppkomsten av nya företag är att stimulera *all* ekonomisk aktivitet. Detta innebär att man bör arbeta för långsiktigt stabila och internationellt konkurrenskraftiga spelregler för all näringsverksamhet. Dessa regler skall dels ge tillräckliga incitament till förändring och till investeringar i realkapital, utbildning och kunskapskapital, dels vara neutrala med avseende på verksamhetens inriktning, omfattning och organisering.

REFERENSER

- Davidsson, P., Lindmark, L. och Olofsson, C. (1994), *Dynamiken i svenskt näringsliv*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Davidsson, P., Lindmark, L. and Olofsson, C. (1996), *Näringslivsdynamik under 90-talet*. Stockholm: NUTEK.
- Davis, S.J. och Henrekson, M. (1996), "Industrial Policy, Employer Size and Economic Performance in Sweden". I Freeman, R.B., Swedenborg, B. och Topel, R. (red.), *The Welfare State in Transition*. Chicago: University of Chicago Press.
- Henrekson, M. (1996), *Företagandets villkor – Spelregler för sysselsättning och tillväxt*. Stockholm: SNS Förlag.
- Sundqvist, S.-I. (1990, 1995), *Owners and Power in Sweden's Listed Companies*. Stockholm: Dagens Nyheter's Förlag.